

Stosunki polsko-białoruskie. Historia i współczesność.

II Międzynarodowa Konferencja z cyklu:
Białoruś: Polityka — Historia — Kultura, Toruń, 19-20 X 2006

W dniach 19-20 października 2006 r. w sali konferencyjnej w Hotelu Uniwersyteckim w Toruniu odbyła się w II Międzynarodowa Konferencja z cyklu: Białoruś: Polityka — Historia — Kultura, poświęcona tym razem stosunkom polsko-białoruskim w XIX i XX wieku. Organizatorami konferencji byli Wydział Nauk Historycznych Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika (UMK) oraz Instytut Stosunków Międzynarodowych UMK. Kierownictwo naukowe sprawowali prof. Zbigniew Karpus oraz dr Dorota Michaluk.

W konferencji wzięło udział dwudziestu jeden uczestników. Byli to pracownicy naukowcy z Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie w Lublinie, Instytutu Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Instytutu Polskiego w Mińsku oraz Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nie zabrakło również gości zagranicznych z Państwowego Uniwersytetu im. Janki Kupały w Grodnie, Państwowego Uniwersytetu im. Franciszka Skoryny w Homlu, Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Maksima Tanki, z Białoruskiej Akademii Nauk oraz Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą.

W przeciwieństwie do różnorodnej tematyki pierwszej toruńskiej konferencji z listopada 2004 r. („Białoruś w XX wieku. W kręgu kultury i polityki”), tegoroczne sympozjum dotyczyło polsko-białoruskich stosunków etnicznych, religijnych i politycznych w XX i XXI wieku. Otwarcia konferencji dokonał prof. Zbigniew Karpus, kładąc nacisk na szeroki rozwój kontaktów naukowych Wydziału Nauk Historycznych z Litwą, Ukrainą i Białorusią, zaznaczając, że od końca lat 90. współpraca ta objawiła się szeregiem konferencji. Następnie dr Dorota Michaluk powitała i przedstawiła zaproszonych gości.

W pierwszej części obrad, której przewodniczył prof. Stanisław Alexandrowicz, wygłoszono trzy referaty. Jako pierwszy wystąpił Oleg Łatyszczonok (Katedra Kultury Białoruskiej UwB), który opisał proces narodzin białoruskiej świadomości historycznej. Przedstawił on uwarunkowania polityczne dekonstrukcji historii Białorusi na przykładzie marginalizacji znaczenia Państwa Połockiego i jego dynastii w historiografii białoruskiej. Wystąpienie Jazepa Januszkiewicza dotyczyło XIX wieku. Miński naukowiec ukazał polityczną działalność jednego z ojców współczesnej literatury białoruskiej Wincenta Dunin-Marcinkiewicza. Duże zainteresowanie oraz burzliwą dyskusję wywołał referat Antoniny Kozyrskiej z UMK „Język białoruski w Kościele rzymskokatolickim na Białorusi na początku XX wieku”. W swym wystąpieniu toruńska badaczka przedstawiła problem języka bia-

łoruskiego i jego ewolucję w diecezji wileńskiej od czasów rewolucji 1905 roku do powołania Jerzego Matulewicza na biskupa wileńskiego.

Drugi blok obrad, pod przewodnictwem prof. Ryszarda Radzika, dotyczył problematyki międzywojennej. Dorota Michaluk (UMK) zaprezentowała stanowisko kręgów rządzących Białoruskiej Republiki Ludowej wobec zajmowania ziem białoruskich przez wojsko polskie, od początku 1919 r. do rozpoczęcia wojny polsko-bolszewickiej. Ryhor Łażko (Homel) przedstawił rolę Litewsko-Białoruskiej Republiki Radzieckiej w czasie polsko-radzieckich rokowań w 1919 r., wiele uwagi zwracając na problem granic Litwiełu. Kolejny referat autorstwa Mikołaja Miazhi (Homel) dotyczył ziem białoruskich od zawarcia polsko-sowieckiego traktatu pokojowego w Rydze do przewrotu majowego w Polsce. Przedstawił on Białoruś jako przestrzeń geopolityczną w polityce zagranicznej Polski i ZSRR.

Tematyka okresu międzywojennego zdominowała trzecią część obrad, której przewodniczył prof. Ryhor Łażko. Wojciech Materski (PAN) w swym referacie „II Rzeczpospolita wobec problemu stosunków dyplomatycznych z Białorusią” przedstawił punkt widzenia polskiej dyplomacji na kwestii podmiotowości białoruskich organizmów państwowych w dwudziestoleciu międzywojennym. Ciekawe zagadnienie polityki narodowościowej obozu sanacyjnego wobec mniejszości białoruskiej przedstawił Eugeniusz Mironowicz (UwB). Ukazał on, iż w drugiej połowie lat 30. władze polskie uznały politykę asymilacji państwowej za całkowicie nieskuteczną. W 1937 r. przystąpiono do likwidacji instytucji białoruskich — szkół, organizacji, gazet — i poszerzenia wpływów polskich poprzez polonizację Cerkwi, poddanie życia społeczności białoruskiej ścisłej kontroli policyjno-administracyjnej. Tematykę polityki narodowościowej II Rzeczypospolitej wobec mniejszości białoruskiej kontynuował również Wojciech Śleszyński (UwB). Poruszył on problem asymilacji narodowej i państwowej na przestrzeni lat 1920 i 1939. Pierwszy dzień obrad zakończyło wystąpienie Andreja Czerniakiewicza z Grodna, w którym próbował ukazać wpływ postaci Sylwestra Wojewódzkiego na ruch białoruski w latach 1919-1933.

Drugi dzień konferencji poświęcony był nie tylko tematyce historycznej. Można było wysłuchać referatów z dziedziny socjologii, filozofii i ekonomii. Pierwszej części obrad tego dnia przewodniczył prof. Wojciech Materski. Dwudziestowieczne stosunki polsko-białoruskie z punktu widzenia socjologii przedstawił Ryszard Radzik (UMCS). Zbigniew Karpus (UMK) zastanawiał się, czy korpus gen. Bułak-Bałachowicza był formacją białoruską. Duże zainteresowanie wywołał oparty na bogatym materiale źródłowym referat Siarhieja Tokcia z Grodna „Polska administracja lokalna i miejscowi działacze białoruscy w okresie międzywojennym na Grodzieńszczyźnie: wzajemne wizerunki i stereotypy”. Wystąpienie Felixa Ackermanna z Frankfurtu nad Odrą dotyczyło historii miasta Grodna w latach 1938-1961.

Jego badania były częścią większego projektu realizowanego na Uniwersytecie Viadrina, w którym badano proces osvajania przestrzeni miejskiej po przemianach narodowościowych i zmianie granic, będących wynikiem II wojny światowej.

Obradom kolejnego bloku, który swą tematyką objął sprawy współczesne, przewodniczył prof. Zbigniew Karpus. Anatol Wialiki (Mińsk) porównał akcję przesiedleńczą ludności polskiej i białoruskiej w okresach 1944-1946 oraz 1956-1959. Michał Erenz (Poznań) opisał proces odrodzenia religijnego na Białorusi od czasów pierestrojki i jego przełożenie na podziały narodowościowe. Również kwestii religijnych dotyczyło kolejne wystąpienie ks. Józefa Dębińskiego z Torunia, który starał się zobrazować aktualne położenie Kościoła katolickiego w Republice Białoruś. Marian Siemakowicz z Warszawy dokonał analizy używanych w systemie oświatowym Białorusi podręczników historii. Przedmiotem jego referatu był zawarty w tych publikacjach obraz dwudziestowiecznej Polski.

W ostatniej części uczestnicy seminarium wysłuchali trzech komunikatów. Dawid Bunikowski (UMK) próbował odnieść filozoficznoprawne pojęcie prawa hegemonu do dwudziestowiecznej historii Polski i Białorusi. Bogusław Brodecki z Warszawy przedstawił ofertę Domu Wydawniczego „Bellona” dotyczącą Białorusi oraz innych krajów Europy Wschodniej. Jako ostatnia wystąpiła Olesia Teterska (UMK) z referatem „Polsko-białoruskie stosunki gospodarcze w latach 1991-2004”

Obrady konferencji zakończyła dyskusja nad tezami referatów oraz propozycjami tematyki przyszłej konferencji w 2008 r.

Tomasz Błaszczak
(Toruń)